

Kodeks postępowania cywilnego z 17.11.1964 r. (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1460 ze zm.) (wyciąg)

Artykuł 1. [Sprawy cywilne]

Kodeks postępowania cywilnego normuje postępowanie sądowe w sprawach ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz w innych sprawach, do których przepisy tego Kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych (sprawy cywilne).

Pojęcie sprawy

Prawo obywatela do sądu; pojęcie sprawy

Pojęcie „sprawy” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP ma charakter autonomiczny i obejmuje również sprawy, które nie są sprawami cywilnymi, sądowo-administracyjnymi lub karnymi; sprawy te rozpoznaje sąd powszechny w postępowaniu cywilnym.

(*postanowienie SN z 19.12.2003 r., III CK 319/03, Legalis*)

Z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP wynika jednoznacznie wola prawodawcy, aby prawem do sądu objąć możliwie najszerszy zakres spraw. Co więcej, z zasady demokratycznego państwa prawnego wynika dyrektywa interpretacyjna zakazująca zawężającej wykładni prawa do sądu. Ustawa zasadnicza wprowadza domniemanie drogi sądowej.

(*wyrok TK z 9.6.1998 r., K 28/97, Legalis*)

Pojęcie sprawy cywilnej powinno być więc rozumiane szeroko i w żadnym wypadku nie może być uzależnione od oceny zasadności roszczenia, ponieważ ocena taka wykracza poza problematykę procesową.

(*postanowienie SN z 6.6.2014 r., I CSK 470/13, Legalis*)

Ocena charakteru sprawy na podstawie art. 1 KPC zależy od przedmiotu procesu, tj. przedstawionego pod osąd roszczenia i przytoczonego przez powoda stanu faktycznego.

(*wyrok SN z 11.4.2014 r., I CSK 306/13, Legalis*)

Art. 1 KPC rozumiany w ten sposób, iż w zakresie pojęcia „sprawy cywilnej” nie mogą się mieścić roszczenia dotyczące zobowiązań pieniężnych, których źródło stanowi decyzja administracyjna, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

(*wyrok TK 10.7.2000 r., SK 12/99, Legalis*)

Zobacz również:

– uchwała SN z 8.1.1992 r., III CZP 138/91, Legalis.

Materialne ujęcie sprawy cywilnej

Tryb dochodzenia roszczeń o zwrot kosztów świadczeń opieki zdrowotnej udzielonych poza granicami kraju

Sprawa o zwrot kosztów leczenia udzielonego za granicą, nie jest sprawą cywilną w rozumieniu art. 1 KPC, lecz administracyjną, w związku z czym podlega załatwieniu w postępowaniu administracyjnym. (*postanowienie SN z 13.1.2017 r., III CSK 66/16, Legalis*).

Dopuszczalność drogi sądowej

Dopuszczalność drogi sądowej w sprawie o zwrot – w ramach bezpodstawnego wzbogacenia – kwot wypłaconych podatnikowi na podstawie decyzji uznanej za nieważną

I. Dopuszczalna jest droga sądowa w sprawie, w której Skarb Państwa, po stwierdzeniu nieważności decyzji organu kontroli skarbowej, ustalającej zobowiązanie podatkowe w niższej kwocie od uiszczonej przez podatnika, dochodzi – na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego o bezpodstawnym wzbogaceniu – zwrotu kwot wypłaconych podatnikowi na podstawie decyzji uznanej za nieważną.

II. Przez sprawę cywilną w ujęciu materialnym należy rozumieć taką sprawę, w której ochrona praw na sprowadza się do wywołania skutku w zakresie stosunku cywilnoprawnego *sensu largo*, a więc stosunku osobistego, rodzinnego lub majątkowego, którego podmioty – na wypadek sporu – występują jako równoprawni partnerzy. Jeżeli choćby jeden z nich uzyskuje pozycję organu działającego z mocy swej władzy zwierzchniej, to stosunek taki nie jest stosunkiem cywilnoprawnym, a sprawa, która wyrosła na tle tego stosunku, nie jest sprawą cywilną. Wyjątkowo jednak, jeżeli ustawodawca tak postanowi, rozpoznawanie takich spraw może być powierzone sądom w postępowaniu cywilnym i wówczas stają się one sprawami cywilnymi w znaczeniu formalnym.

(*postanowienie SN z 11.9.2014 r., III CZ 46/14, Legalis*)

Obowiązek wskazania sądu właściwego w przypadku niedopuszczalności drogi sądowej z powodu charakteru sprawy

Odrzucając pozew z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, sąd nie może poprzestać na stwierdzeniu, że przedstawiona mu do rozpoznania sprawa nie jest sprawą cywilną, lecz powinien w uzasadnieniu swojego orzeczenia wskazać sąd, do którego właściwości rozpoznanie tej sprawy zostało ustawowo zastrzeżone.

(*wyrok SN z 24.9.2012 r., I PK 94/12, Legalis*)

Brak uprawnienia sądu powszechnego do interpretacji decyzji administracyjnej

Sąd powszechny nie jest władny do interpretacji decyzji administracyjnej nie tylko w jej aspekcie przedmiotowym, a tym bardziej podmiotowym. W postępowaniu cywilnym nie można zastępować ani weryfikować, ani też w jakikolwiek sposób uzupełniać zakresu oddziaływania decyzji administracyjnych, a w tym na osoby decyzją nieobjęte.

(*wyrok SA w Szczecinie z 22.12.2010 r., I ACa 408/10, Legalis*)

Brak kompetencji sądów cywilnych do kontroli rozstrzygnięć wydawanych przez organy podatkowe

Zobowiązanie podatkowe nie jest zobowiązaniem cywilnoprawnym, a sprawy dotyczące tych zobowiązań, z oczywistych względów, nie są „sprawami cywilnymi” w rozumieniu art. 1 KPC. W konsekwencji, sądy cywilne nie posiadają kompetencji do kontroli rozstrzygnięć wydawanych przez organy podatkowe ani też kompetencji do wiążącego orzekania w sprawach wymagających aktu tych organów.

(*wyrok SN z 3.12.2010 r., I CSK 163/10, Legalis*)

Wpływ ustaleń sądu administracyjnego w sprawie administracyjnej na ustalenia sądu powszechnego

Stanowisko sądu administracyjnego wyrażone w uzasadnieniu wyroku nie wiąże w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych należącej do właściwości sądu powszechnego (art. 1 i art. 2 § 1 KPC).

(wyrok SN z 24.11.2010 r., I UK 167/10, *Legalis*)

Roszczenie refundacyjne podmiotów prowadzących apteki wynika z ustawy, ale ma charakter cywilnoprawny, ustawa może bowiem wprost kreować zobowiązanie będące podstawą prawną takiego roszczenia. Funkcjonuje ono między równorzędnymi podmiotami w sytuacji, w której nie został ustanowiony odrębny tryb rozstrzygania sporów wynikłych na tym tle (art. 2 KPC w zw. z art. 1 KC).

(wyrok SN z 14.10.2009 r., V CSK 103/09, *Legalis*)

Sprawy niebędące ani sprawami cywilnymi w znaczeniu materialnym lub formalnym, ani sprawami „niecywilnymi”

Obowiązek przyjęcia sprawy przez sąd cywilny mimo braku normy prawa materialnego przydatnej do oceny żądania powoda

Konstytucyjna zasada rozpatrywania sprawy przez sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) wymaga, aby – po wyeliminowaniu możliwości poddania sprawy pod osąd innego sądu niż sąd cywilny (art. 177 w zw. z art. 77 ust. 2 Konstytucji RP) – ten ostatni przyjął sprawę do rozpoznania i to bez względu na nieistnienie normy prawa cywilnego materialnego, w świetle której można by ocenić żądanie powoda.

(postanowienie SN z 19.7.2006 r., I CSK 112/06, *Legalis*)

Por. uzasadnienie uchwały SN z 6.1.2005 r., III CZP 75/04, *Legalis*.

Może się zdarzyć, że sprawa przedstawiona do rozstrzygnięcia przez sąd powszechny nie będzie sprawą cywilną ani w ujęciu materialnym, ani formalnym, ani też nie będzie sprawą toczącą się według przepisów Kodeksu postępowania karnego, ale jednocześnie ustawa nie zastrzeże dla jej rozpoznania właściwości sądu administracyjnego; wówczas, zgodnie z art. 177 Konstytucji RP, sprawę tę – mimo niedostatków unormowań prawnoprocesowych – rozpozna sąd powszechny w postępowaniu cywilnym. W takiej sprawie – „niecywilnej” z natury lub z woli ustawodawcy, ale niebędącej także sprawą karną – poszczególne instytucje procesu cywilnego będą, w zależności od przedmiotu i charakteru żądania oraz konfiguracji podmiotowej, stosowane wprost, inne odpowiednio, a jeszcze inne przy wykorzystaniu analogii.

(postanowienie SN z 21.5.2002 r., II CK 53/02, *Legalis*)

Zobacz również:

- postanowienie SN z 6.5.2003 r., V CK 435/02, *Legalis*;
- postanowienie SN z 2.4.2003 r., III CZP 11/03, *Legalis*;
- postanowienie SN z 9.10.2002 r., IV CKN 381/01, *Legalis*;
- postanowienie SN z 22.8.2000 r., IV CKN 1188/00, *Legalis*.

Artykuł 2. [Droga sądowa]

§ 1. Do rozpoznawania spraw cywilnych powołane są sądy powszechne, o ile sprawy te nie należą do właściwości sądów szczególnych, oraz Sąd Najwyższy.

§ 1a. (uchylony)

§ 2. (uchylony)

§ 3. Nie są rozpoznawane w postępowaniu sądowym sprawy cywilne, jeżeli przepisy szczególne przekazują je do właściwości innych organów.

Przedmiot procesu cywilnego

O dopuszczalności (niedopuszczalności) drogi sądowej nie decyduje obiektywne istnienie (nieistnienie) roszczenia, podlegającego ochronie na drodze sądowej, lecz przesądzają twierdzenia powoda o istnieniu stosunku prawnego z zakresu objętego pojęciem sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 i art. 2 § 1 i 3 KPC.

We wstępnej fazie zaznajamiania się z twierdzeniami powoda podanymi w pozwie sąd nie bada prawa podmiotowego, o którego istnieniu twierdzi powód, a tym bardziej nie rozważa, czy zgłoszone przez powoda roszczenie jest usprawiedliwione prawem materialnym. Przedmiotem procesu jest bowiem roszczenie procesowe, mające być odrębny od prawa materialnego. Kwestia dopuszczalności drogi sądowej powinna być zatem oceniana w granicach wyznaczonych przez roszczenie procesowe (hipotetyczne roszczenie materialne, o którego istnieniu twierdzi powód).

(postanowienie SN z 22.8.2007 r., III CZP 76/07, Legalis)

Obowiązkiem sądu jest zajęcie się roszczeniem procesowym według treści żądania, niezależnie od tego, czy jest ono merytorycznie uzasadnione. Jeśli według twierdzeń powoda zawartych w pozwie, między nim a pozwanym istnieje stosunek cywilnoprawny, droga sądowa jest dopuszczalna i pozew nie może być odrzucony z powodu jej braku, a postępowanie przed sądem ma dopiero wykazać, czy twierdzenie będące jego przedmiotem znajduje podstawę w przepisach prawa materialnego.

(postanowienie SN z 17.5.2007 r., I CSK 54/07, Legalis)

Kryteria dopuszczalności drogi sądowej

Dopuszczalność drogi sądowej zależy od okoliczności faktycznych przytoczonych przez powoda jako podstawa roszczenia, nie jest natomiast uzależniona od wykazania istnienia tego roszczenia.

(postanowienie SN z 4.12.2009 r., III CSK 75/09, Legalis)

W zasadzie każde roszczenie procesowe, sformułowane jako żądanie zasądzenia, ustalenia lub ukształtowania stosunku prawnego, niezależnie od jego merytorycznej zasadności, jest objęte drogą sądową, jeżeli dotyczy podmiotów, których pozycja w ramach tego stosunku prawnego jest równorzędna.

(wyrok SN z 11.1.2017 r., IV CSK 112/16, Legalis).

Dopuszczalność drogi sądowej w przypadku żądania zwrotu nienależnych świadczeń publicznoprawnych

W zasadzie każde roszczenie procesowe, sformułowane jako żądanie zasądzenia, ustalenia lub ukształtowania stosunku prawnego, niezależnie od merytorycznej zasadności, może być objęte drogą sądową, pod warunkiem, że dotyczy równorzędnych podmiotów. Odnosi się to również do żądania zwrotu nienależnych świadczeń o charakterze publicznoprawnym, dla których podstawę materialną stanowią przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu, w szczególności art. 410 § 2 KC. Właściwość sądu powszechnego nie musi wynikać z pozytywnej normy, ustanawiającej jego kompetencję, wystarcza brak regulacji ustawowej, przekazującej ją innemu sądowi.

(postanowienie SN z 21.3.2013 r., III CZP 9/13, Legalis)

Dopuszczalność drogi sądowej w przypadku nieistnienia roszczenia w sensie abstrakcyjnym

Dopuszczalna jest droga sądowa w sprawie, w której zgłoszono roszczenie o charakterze cywilnoprawnym, nawet jeżeli roszczenie takie w sensie abstrakcyjnym nie istnieje.

(postanowienie SN z 20.6.2012 r., I CSK 558/11, Legalis)

Zagadnienie dopuszczalności drogi sądowej (art. 2 § 1 i 3 KPC) wymaga w pierwszym rzędzie oceny sprawy podlegającej rozpoznaniu (art. 7 KPC), ta zaś zależy przede wszystkim od przedmiotu procesu, tj. przedstawionego pod osąd roszczenia, oraz wskazanego przez powoda stanu faktycznego.

(postanowienie SN z 4.4.2003 r., III CZP 11/03, Legalis)

Jeżeli żądanie powoda obejmuje roszczenie cywilnoprawne, do rozpoznania którego właściwy jest sąd powszechny, to droga sądowa jest dopuszczalna bez względu na to, że w konkretnych okolicznościach może się okazać, iż roszczenie takie powodowi nie przysługuje, albo że jest ono bezzasadne.
(*postanowienie SN z 5.1.2001 r., I CKN 1127/00, Legalis*)

Droga sądowa jest dopuszczalna, jeżeli powód opiera swoje roszczenia na zdarzeniach prawnych, które mogą stanowić źródło stosunków cywilnoprawnych.
(*postanowienie SN z 22.4.1998 r., I CKN 1000/97, Legalis*)

Porównaj również poglądy uznawane za zdezaktualizowane:

- uchwała SN z 20.9.1996 r., III CZP 72/96, Legalis;
- uchwała SN z 20.4.1970 r., III CZP 4/70, Legalis.

Czas oceny dopuszczalności drogi sądowej

Drogę sądową należy uznać za dopuszczalną zawsze wtedy, gdy sformułowane przez powoda roszczenie opiera się na takich zdarzeniach prawnych, które mogą być źródłem stosunków cywilnoprawnych. O dopuszczalności drogi sądowej powinno więc już rozstrzygać samo istnienie hipotetycznego niejako roszczenia powoda. Może on więc wytoczyć powództwo, które w swej własnej ocenie uznaje za słuszne, natomiast zadaniem sądu będzie dopiero merytoryczna weryfikacja żądań powoda, ale dokonywana po przeprowadzeniu stosownego postępowania umożliwiającego osiągnięcie takiego celu.
(*postanowienie SN z 8.8.2000 r., III CKN 927/00, Legalis*)

Dopuszczalność drogi sądowej – przykłady

Stosunek członkostwa w kościele lub innym związku wyznaniowym ma niewątpliwie charakter cywilnoprawny, skoro kościół (inny związek wyznaniowy) ma osobowość prawną jako całość lub mają ją jego wyodrębnione jednostki, a prawo wewnętrzne kościoła (innego związku wyznaniowego) jest statutem osoby prawnej w rozumieniu art. 35 i 38 KC.
(*wyrok SN z 15.9.2017 r., III CSK 241/16, Legalis*)

Dopuszczalna jest droga sądowa do dochodzenia przez Skarb Państwa opłaty rocznej za użytkowanie wieczyste.
(*postanowienie SN z 24.6.2016 r., II CSK 624/15, Legalis*)

Jeżeli źródłem zobowiązań stron jest umowny stosunek prawny, to nawet jeśli środki finansowe przeznaczone na realizację tej umowy mają podstawę w przepisach Unii Europejskiej i pochodzą z funduszy publicznych, których możliwość wykorzystania poprzedza decyzja administracyjna, roszczenia o ich zwrot w razie wykorzystania niezgodnie z przeznaczeniem określonym umową podlegają rozpoznaniu przed sądem powszechnym. Zarzut strony pozwanej o niedopuszczalności drogi sądowej jest więc niezasadny.
(*wyrok SN z 7.10.2015 r., I CSK 878/14, Legalis*)

Droga sądowa w sprawie, w której Zakład Ubezpieczeń Społecznych domaga się na podstawie art. 527 KC ochrony należności z tytułu składki na ubezpieczenie społeczne, jest dopuszczalna.
(*uchwała SN z 12.3.2003 r., III CZP 85/02, Legalis*)

Roszczenie członka stowarzyszenia o ochronę jego członkostwa przed niezgodnym z prawem lub statutem wykreśleniem ze stowarzyszenia podlega rozpoznaniu na drodze sądowej.
(*uchwała SN z 6.1.2005 r., III CZP 75/04, Legalis*)

Zobacz również:

- wyrok SN z 24.6.2009 r., I CSK 535/08, Legalis.

Powództwo o wydanie lokalu mieszkalnego przeciwko Skarbowi Państwa – jednostce organizacyjnej podległej Ministrowi Spraw Wewnętrznych, oparte na twierdzeniu o bezprawnym pozostawianiu tego lokalu w dyspozycji tej jednostki, podlega rozpoznaniu przez sąd powszechny.

(wyrok SN z 15.5.2008 r., I CSK 526/07, *Legalis*)

Niedopuszczalność drogi sądowej – przykłady

Niedopuszczalna jest droga sądowa o stwierdzenie nieważności uzgodnionego przez organizację związkową bez udziału pracodawcy postanowienia regulaminu wyborów pracowników na kandydatów do rady nadzorczej spółki z o.o., którzy zostali następnie powołani do rady nadzorczej na podstawie uchwał zgromadzenia wspólników (art. 215 KSH), ani o unieważnienie dokonanego wyboru takich kandydatów, ani o nakazanie przeprowadzenia „ponownych” wyborów do rady nadzorczej spółki kapitałowej.

(wyrok SN z 31.1.2017 r., I PK 311/15, *Legalis*)

Droga sądowa w sprawie z powództwa o ustalenie (art. 189 KC) nieważności uchwały w przedmiocie wyboru Muzułmański Związek Religijny w RP jest niedopuszczalna.

Wyjątkowość dozwolonej ingerencji Państwa w funkcjonowanie struktur organizacyjnych związku wyznaniowego również w kontekście oceny ważności uchwał podejmowanych przez organy tego związku, nie pozwala na stosowanie w tej materii reguł rozszerzającej i analogicznej wykładni obowiązującego prawa (*exceptiones non sunt extendendae*).

(postanowienie SA w Białymstoku z 28.4.2015 r., I ACz 452/15, *Legalis*)

Niedopuszczalna jest droga sądowa dla zaspokojenia należności podatkowych Skarbu Państwa, stwierdzonych tytułem wykonawczym wystawionym przez wierzyciela domagającego się ich uwzględnienia w podziale sumy uzyskanej przez sądową egzekucję z nieruchomości (art. 1036 KPC).

(uchwała SN z 14.12.2007 r., III CZP 114/07, *Legalis*)

Niedopuszczalna jest droga sądowa w sprawie przeciwko osobie dysponującej tytułem prawnym do lokalu o nakazanie wymeldowania osób przebywających w tym lokalu. Realizacja obowiązku meldunkowego następuje w postępowaniu administracyjnym.

(wyrok SN z 26.4.2007 r., II CSK 556/06, *Legalis*)

Nie jest dopuszczalna droga sądowa dla dochodzenia przez komornika od wierzyciela nieuiszczonej opłaty egzekucyjnej za wykonanie zabezpieczenia.

(uchwała SN z 22.10.2002 r., III CZP 65/02, *Legalis*)

Związanie sądu w postępowaniu cywilnym ostateczną decyzją administracyjną

Sąd powszechny nie jest związany ustaleniem organu administracji, stanowiącym jedynie przesłankę wydanej decyzji administracyjnej.

(postanowienie SN z 27.7.2010 r., II CSK 155/10, *Legalis*)

W postępowaniu cywilnym sąd jest związany ostateczną decyzją administracyjną wydaną przez uprawniony organ w powierzonym mu ustawą przedmiocie do czasu jej uchylenia lub stwierdzenia nieważności w postępowaniu administracyjnym.

(wyrok SN z 11.2.2010 r., I CSK 312/09, *Legalis*)

Naruszenie art. 2 KPC

Naruszenie art. 2 KPC, który dotyczy drogi sądowej zachodzi tylko wtedy, gdy sąd rozpozna sprawę, która nie należy do drogi sądowej, bądź bezzasadnie uzna, że określona sprawa cywilna została wyłączona z drogi sądowej.

(wyrok SN z 29.1.2003 r., I CKN 1429/00, *Legalis*)

Jeżeli orzeczenie sądu zagranicznego dotyczy sprawy, która według prawa polskiego nie jest sprawą cywilną i w związku z tym nie należy do drogi sądowej, to wniosek o uznanie takiego orzeczenia przez Sąd Polski podlega oddaleniu (z braku przesłanki przewidzianej w art. 1145 § 1 KPC), a nie odrzuceniu (z powodu niedopuszczalności drogi sądowej).

(postanowienie SN z 31.8.1983 r., IV CZ 105/83, *Legalis*)

Zobacz również:

- postanowienie SN z 10.3.1999 r., II CKN 340/98, *Legalis*;
- postanowienie SN z 22.1.1998 r., III CKN 5/98, *Legalis*;
- wyrok SN z 17.12.1997 r., I CKN 370/97, *Legalis*;
- postanowienie SN z 10.9.1980 r., I CZ 108/80, *Legalis*;
- postanowienie SN z 6.9.1979 r., I CZ 95/79, *Legalis*;
- wyrok SN z 4.11.1971 r., I PR 344/71, *Legalis*.

Artykuł 3. [Zasada prawdy]

Strony i uczestnicy postępowania obowiązani są dokonywać czynności procesowych zgodnie z dobrymi obyczajami, dawać wyjaśnienia co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek oraz przedstawiać dowody.

Zawezwanie do próby ugodowej wyłącznie w celu uzyskania przerwy biegu przedawnienia a sprzeczność z dobrymi obyczajami

Nieodpowiednie wykorzystywanie uprawnienia procesowego do wystąpienia z wnioskiem o zawezwanie do próby ugodowej, polegające na złożeniu tego wniosku do sądu wyłącznie w celu uzyskania przerwy biegu przedawnienia, a nie – co najmniej także – w celu realizacji roszczenia w drodze ugody, należy rozważać jako czynność procesową sprzeczną z dobrymi obyczajami (art. 3 KPC), a konkretnie podtyp takiej czynności, tj. czynność procesową, której dokonanie stanowi nadużycie uprawnienia do jej dokonania. Sprzecznie z dobrymi obyczajami – w znaczeniu procesowym – działa i jednocześnie nadużywa uprawnienia procesowego wierzyciel, który występuje z wnioskiem o zawezwanie do próby ugodowej nie w celu realizacji swojego roszczenia w drodze zawarcia ugody, lecz chcąc wyłącznie wydłużyć okres jego zaskarżalności przez doprowadzenie do przerwy biegu przedawnienia. Sprzeczność wniosku o zawezwanie do próby ugodowej z dobrymi obyczajami (art. 3 KPC), która ma miejsce w razie, gdy wierzyciel nadużywa uprawnienia do wystąpienia z nim do sądu, dyskwalifikuje tę czynność oraz musi skutkować tym, że niedopuszczalne jest prowadzenie na jego podstawie postępowania pojednawczego.

(wyrok SN z 27.7.2018 r., V CSK 384/17, *Legalis*)

Pozbawienie się możliwości udowodnienia dochodzonych roszczeń wskutek własnych zachowań

Strona, która wskutek własnych zachowań pozbawiła się możliwości udowodnienia dochodzonych roszczeń, nie może racjonalnie utrzymywać, że została pozbawiona prawa do sprawiedliwego i rzetelnego procesu.

(wyrok SN z 28.10.2009 r., II UK 84/09, *Legalis*)

Zasada kontryktoryjności a dopuszczenie przez sąd dowodu niezawnioskowanego przez strony

W art. 232 KPC zawarte są dwie normy prawa procesowego: w zdaniu pierwszym norma adresowana wyłącznie do stron, nakładająca na nie obowiązek wskazywania dowodów dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne, i normy tej niewątpliwie nie może naruszyć sąd oraz norma zawarta w zdaniu drugim, adresowana do sądu, stwierdzająca, że sąd może dopuścić dowód niewskazany przez stronę. Tę drugą normę sąd może naruszyć zarówno przez bezpodstawne dopuszczenie z urzędu dowo-

du niewskazanego przez strony i w ten sposób może też naruszyć zasadę kontrydiktoryjności zawartą w art. 3 KPC, jak i przez to, że mimo istniejących szczególnych okoliczności, nie dopuścił z urzędu dowodu niezgłoszonego przez strony.

(wyrok SN z 2.7.2015 r., V CSK 624/14, *Legalis*)

Przepis art. 3 KPC nakłada na strony procesu określone obowiązki, rezygnując w obecnym brzmieniu z obowiązku sądu do wykrycia z urzędu prawdy materialnej, co jednak nie oznacza, że sąd nie może z urzędu dopuścić dowodu niewskazanego przez strony (por. art. 232 zd. 2 KPC).

(wyrok SN z 20.5.2004 r., IV CK 404/03, *Legalis*)

Rozkład ciężaru dowodów w procesie cywilnym

Ciężar dowodu spoczywa na stronach postępowania cywilnego. To one, a nie sąd są wyłącznym dysponentem toczącego się postępowania i one wreszcie ponoszą odpowiedzialność za jego wynik. Na powyższe wskazuje przepis art. 3 KPC, który wskazuje, że to na stronach ciąży obowiązek dawania wyjaśnień co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i przedstawiania dowodów na ich poparcie; a ponadto przepis art. 232 KPC, zgodnie z którym strony obowiązane są wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne. Nie jest rzeczą sądu wyszukiwanie dowodów w celu uzupełnienia lub wyjaśnienia twierdzeń stron, a dopuszczenie dowodu z urzędu jest dobrowolne i nie może naruszać zasady bezstronności. Ewentualne ujemne skutki nieprzedstawienia dowodu lub też zaofiarowania dowodów niepozwalających poczynić katerycznych ustaleń lub budzących istotne wątpliwości obciążają stronę. Stąd też to na wnioskodawcy spoczywała powinność przedstawienia takich dowodów, które w niebudzący wątpliwości sposób, potwierdziłyby zasadność jego stanowiska.

(wyrok SA w Gdańsku z 26.10.2016 r., III AKa 961/16, *Legalis*)

Zgodnie z przepisem art. 3 KPC, do strony należy przedstawianie dowodów, a potrzeba dalszego wyjaśnienia okoliczności faktycznych ujawniona w postępowaniu odwoławczym chroni stronę zgłaszającą wnioski przed rygoryzmem art. 381 KPC. Brak inicjatywy strony powodowej prowadzi do zamknięcia rozprawy i orzekania zgodnie z art. 382 KPC na podstawie materiału zgromadzonego w obu instancjach.

(wyrok SN z 9.11.2001 r., I CKN 446/00, *Legalis*)

Sąd Najwyższy podtrzymał pogląd, że od 1.7.1996 r. wskutek zmiany treści art. 232 KPC oraz skreślenia § 2 w art. 3 KPC nastąpiło zniesienie zasady odpowiedzialności sądu za wynik postępowania dowodowego.

(wyrok SN z 30.6.2000 r., II UKN 615/99, *Legalis*)

Stosowanie art. 224 § 1 KPC wymaga uwzględnienia treści art. 3 i 6 KPC.

(wyrok SN z 7.2.2000 r., I CKN 321/98, *Legalis*)

Adresatem normy zawartej w art. 3 KPC nie jest sąd, lecz strony. Strony nie mogą zatem skutecznie podnieść zarzutu naruszenia przez sąd tego przepisu.

(wyrok SN z 23.6.2017 r., I CSK 272/16, *Legalis*)

Działanie sądu z urzędu

Działanie sądu z urzędu i przeprowadzenie dowodu niewskazanego przez stronę jest po uchyleniu art. 3 § 2 KPC dopuszczalne tylko w wyjątkowych sytuacjach procesowych oraz musi wynikać z opartego na zobiektywizowanej ocenie przekonania o konieczności jego przeprowadzenia.

(wyrok SN z 9.9.1998 r., II UKN 182/98, *Legalis*)

Do stron, a nie do sądu, należy ocena, czy pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy w sposób dla niej korzystny. Z zachowanej nadal dotychczasowej treści art. 299 KPC nie wynika nakaz przeprowadzenia dowodu z przesłuchania stron na odmiennych zasadach niż ogółu pozostałych dowodów. Możliwość przeprowadzenia z urzędu także tego dowodu (art. 232 zd. 2 KPC) powinna być wykorzystywana jedynie w szczególnie wyjątkowych sytuacjach. Zastępujące jedną ze stron działanie

sądu z urzędu może być zawsze odbierane jako naruszenie prawa do bezstronnego sądu i odpowiadającego mu obowiązku przestrzegania zasady równego traktowania stron (art. 32 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP).

(wyrok SN z 12.12.2000 r., V CKN 175/00, *Legalis*)

Zobacz odmiennie:

Dopuszczenie przez sąd dowodu z urzędu nie może być uznane za działanie naruszające zasady bezstronności sądu i równości stron.

(wyrok SN z 13.2.2004 r., IV CK 24/03, *Legalis*)

Zobacz również:

– postanowienie SN z 4.11.1999 r., II CKN 563/98, *Legalis*.

Artykuł 4¹. [Zakaz nadużycia prawa procesowego]

Z uprawnienia przewidzianego w przepisach postępowania stronom i uczestnikom postępowania nie wolno czynić użytku niezgodnego z celem, dla którego je ustanowiono (nadużycie prawa procesowego).

Artykuł 5. [Pouczanie stron]

§ 1. W razie uzasadnionej potrzeby sąd może udzielić stronom i uczestnikom postępowania niezastępowanym przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej niezbędnych pouczeń co do czynności procesowych.

§ 2. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wzory pouczeń, których udzielania na piśmie wymaga kodeks, mając na względzie konieczność zapewnienia komunikatywności przekazu.

§ 3. Wzory pouczeń, o których mowa w § 2, wraz z ich tłumaczeniami na języki obce najczęściej wykorzystywane w obrocie z zagranicą Minister Sprawiedliwości udostępnia na stronie internetowej urzędu go obsługującego.

Zakres obowiązku sądu pouczenia strony działającej bez zawodowego pełnomocnika

Przepis art. 5 KPC pozostawia sądowi ocenę, czy istnieje rzeczowa i uzasadniona przebiegiem postępowania potrzeba udzielenia stronie występującej w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (obecnie Prokuraturii Generalnej RP – dop. red.) niezbędnych pouczeń co do czynności procesowych. Udzielanie stronie przez sąd pouczeń co do czynności procesowych w toku postępowania można uznać za uzasadnione w celu zapewnienia równości stron wtedy, gdy sąd stwierdzi, że strona jest nieporadna, gdy napotyka na niezależne od niej trudności lub przeszkody, które mogłyby prowadzić do niekorzystnego dla niej wyniku sprawy.

(postanowienie SN z 12.9.2014 r., I CZ 55/14, *Legalis*)

Skoro skarga przewidziana w art. 424¹ KPC nie jest typowym środkiem zaskarżenia, a termin do jej wniesienia nie jest terminem procesowym, sąd II instancji nie ma obowiązku udzielania pouczeń odnośnie do sposobu (m.in. zachowanie przymusu adwokacko-radcowskiego) oraz terminu do jej wniesienia. Udzielając takich pouczeń sąd w istocie instruowałby stronę o przysługującym jej prawie podmiotowym do zgłoszenia żądania, które nie wiadomo, czy stronie w ogóle przysługuje. Tego rodzaju pouczenie nie mieści się – zważywszy na charakter skargi i wskazane uwarunkowania przy jej wnoszeniu – w zakresie „pouczenia co do czynności procesowych”.

(postanowienie SN z 14.11.2012 r., II CZ 106/12, *Legalis*)

Przepis art. 5 KPC stanowi, że sąd może udzielić stronom i uczestnikom postępowania występującym w sprawie bez adwokata lub radcy prawnego niezbędnych pouczeń co do czynności procesowych.

wych, jednak tylko w razie uzasadnionej potrzeby. Pojęcie „uzasadnionej potrzeby” nie zostało przy tym zdefiniowane w Kodeksie. Dlatego też sądowi pozostawiono ocenę, czy w konkretnej sprawie taka potrzeba istnieje. Udzielanie pouczeń będzie więc uzasadnione wówczas, gdy sąd stwierdzi, że strona jest nieporadna, gdy napotyka na niezależne od niej trudności lub przeszkody, które mogłyby prowadzić do niekorzystnego dla niej wyniku sprawy.

(postanowienie SN z 20.9.2012 r., I UZ 87/12, *Legalis*)

Przewidziane w art. 162 KPC konsekwencje niezgłoszenia zastrzeżenia nie mają zastosowania w sytuacji, gdy strona nie była reprezentowana w sprawie przez zawodowego pełnomocnika: adwokata lub radcę prawnego i ani ona, ani jej niezawodowy pełnomocnik nie zostali pouczeni przez sąd na podstawie art. 5 KPC o treści art. 162 KPC.

(wyrok SN z 1.12.2010 r., I CSK 181/10, *Legalis*)

Przepis art. 5 KPC nie nakłada na sąd powinności szczegółowego instruowania strony występującej w sprawie bez pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym co do wszelkich możliwych jej zachowań, lecz tylko obowiązek udzielania wskazówek potrzebnych z punktu widzenia prawidłowego przebiegu postępowania i gwarancji prawa strony do obrony.

(wyrok SN z 13.7.2000 r., II UKN 639/99, *Legalis*)

Przepis art. 5 KPC zobowiązuje sądy do udzielania stronie działającej bez adwokata wskazówek w zakresie czynności dowodowych, co do których strona napotyka na niezależne od niej trudności lub przeszkody, jeżeli mogłyby to prowadzić do niekorzystnego dla niej wyniku sprawy.

(wyrok SN z 30.4.1997 r., II UKN 79/97, *Legalis*)

Pouczenie strony przez sąd o prawie do wystąpienia o pełnomocnika z urzędu

Pouczenie przez sąd o prawie do wystąpienia o pełnomocnika z urzędu, ze względu na prawo do bezstronnego sądu i odpowiadający mu obowiązek przestrzegania przez sąd zasady równego traktowania stron, może być stosowane wyłącznie, gdy istnieje ku temu uzasadniona potrzeba, zwłaszcza gdy brak takiego współdziałania ze stroną może mieć wpływ na treść rozstrzygnięcia.

(wyrok SN z 20.1.2011 r., I UK 267/10, *Legalis*)

Obowiązek zastępowania inicjatywy dowodowej stron

Udzielanie przez sąd stronom i uczestnikom postępowania występującym w sprawie bez adwokata lub radcy prawnego potrzebnych wskazówek, co do czynności procesowych oraz pouczanie ich o skutkach prawnych tych czynności i skutkach zaniedbań (art. 5 KPC), nie może być rozumiane jako obowiązek zastępowania inicjatywy dowodowej stron (art. 6 KC i art. 232 KPC).

(wyrok SN z 11.10.2000 r., II UKN 33/00, *Legalis*)

Skutki zaniechania pouczenia strony o czynności procesowej

Każdy, kto wdaje się w spór sądowy i decyduje na prowadzenie sprawy bez udziału fachowego pełnomocnika, musi zakładać, że posiada dostateczną orientację co do sposobu prowadzenia tej sprawy. W konsekwencji brak pouczenia ze strony sądu w zakresie określonym w art. 5 i 212 KPC, który może stanowić uchybienie procesowe w okolicznościach konkretnej sprawy, nie może być traktowany jako działanie, które pozbawiło stronę, wbrew jej woli, możliwości podejmowania lub świadomego zaniechania czynności procesowych zmierzających do ochrony jej sfery prawnej.

(wyrok SN z 2.10.2012 r., II UK 54/12, *Legalis*)

Przepis art. 5 KPC nie może stanowić samodzielnej podstawy skargi kasacyjnej. Obok tego przepisu należy przytoczyć przepisy, które zostały naruszone wskutek zaniedbania przez sąd orzekający powinności określonej w art. 5 KPC i mogły jednocześnie wywrzeć wpływ na wynik sprawy.

Możliwość udzielania przez sąd stronom i uczestnikom postępowania występujących w sprawie bez profesjonalnego pełnomocnika potrzebnych wskazówek co do czynności procesowych oraz pouczenia

ich o skutkach prawnych tych czynności i skutkach zaniedbań nie może być rozumiana jako obowiązek zastępowania inicjatywy dowodowej stron czy też obowiązek udzielania pouczeń w sytuacji, gdy ochrona praw procesowych tego nie wymaga. Dotyczy to w szczególności zachowań strony przy podejmowaniu czynności oczywiście zrozumiałych dla każdego.

(wyrok SN z 4.4.2012 r., III UK 80/11, *Legalis*)

Zarzut naruszenia art. 5 KPC, wskutek zaniechania przez sąd pouczenia strony o czynności procesowej, będzie uzasadniony w szczególności wówczas, gdy z okoliczności sprawy wynika, że strona nie wiedziała, że może przedsięwziąć określoną czynność procesową albo mając świadomość możliwości jej podjęcia nie potrafiła – ze względu na okoliczności faktyczne i prawne sprawy lub własne predyspozycje i posiadaną wiedzę – samodzielnie ocenić potrzeby jej podjęcia.

(wyrok SN z 30.6.2010 r., V CSK 1/10, *Legalis*)

Naruszenie art. 5 i 212 KPC, polegające na niepouczeniu strony o celowości ustanowienia pełnomocnika procesowego, nie powoduje nieważności postępowania, lecz stanowi uchybienie mogące mieć wpływ na wynik sprawy.

(postanowienie SN z 8.11.2007 r., III CZ 45/07, *Legalis*)

Ocena, czy wystąpiła powinność, o której mowa w art. 5 KPC, należy do sądu. To sąd, kierując się swoją wiedzą i doświadczeniem ocenia, czy wystąpiły przesłanki uzasadniające pouczenie strony. Brak pouczenia, m.in. o możliwości złożenia wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, może stanowić uchybienie procesowe mające wpływ na wynik sprawy. Wpływ ten należy jednak wykazać.

(wyrok SN z 28.10.2003 r., I CK 185/02, *Legalis*)

Zobacz również:

- postanowienie SN z 15.12.2011 r., II UZ 43/11, *Legalis*;
- postanowienie SN z 15.9.2011 r., II CZ 53/11, *Legalis*;
- postanowienie SN z 27.9.2005 r., I UK 96/05, *Legalis*.

Artykuł 6. [Postulat szybkości postępowania]

§ 1. Sąd powinien przeciwdziałać przewlekaniu postępowania i dążyć do tego, aby rozstrzygnięcie nastąpiło na pierwszym posiedzeniu, jeżeli jest to możliwe bez szkody dla wyjaśnienia sprawy.

§ 2. Strony i uczestnicy postępowania obowiązani są przytaczać wszystkie fakty i dowody bez zwłoki, aby postępowanie mogło być przeprowadzone sprawnie i szybko.

Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziego za przewlekłość postępowania

Wprawdzie przepis art. 6 KPC ma w pierwszym rzędzie przeciwdziałać destrukcji procesowej ze strony uczestników postępowania, oczywiście jest jednak również i to, że do jego naruszenia dochodzi, gdy to sąd swoją beczynnością doprowadza do niczym nieuzasadnionej zwłoki w rozpoznaniu konkretnych spraw. Podobne unormowanie znajduje się zresztą w procedurze karnej w art. 2 § 1 pkt 4 KPK, w którym określono jeden z podstawowych celów postępowania, jakim jest rozstrzygnięcie sprawy w rozsądnym terminie. Oczywiście więc jest, że niezależnie od trybu postępowania, czy to opartego na przepisach prawa procesowego cywilnego, czy też karnego, postępowanie powinno toczyć się sprawnie i to na sądzie, a konkretnie na sędzim, który w danej sprawie orzeka, ciąży obowiązek podejmowania wszelkich czynności, które przeciwdziałać będą przewlekłości postępowania, czego konsekwencją może być przecież wystąpienie przez stronę ze skargą, o której mowa w ustawie z 17.6.2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. Nr 179, poz. 1843 ze zm.).

(wyrok SN z 13.9.2011 r., SNO 33/11, *Legalis*)

Szybkość postępowania a prawo do obrony

Względ na szybkość postępowania – skądinąd stanowiącą podstawową wartość, która powinna być konsekwentnie realizowana w każdym procesie – nie może przesłaniać prawa strony do obrony i prowadzić do pozbawienia lub ograniczenia tego prawa.

(wyrok SN z 16.7.2009 r., I CSK 30/09, *Legalis*)

Zasada kontrydiktoryjności

Obowiązek wskazania dowodów, potrzebnych do rozstrzygnięcia sprawy, obciąża strony. Sąd jest wyposażony w uprawnienie (a nie obowiązek) dopuszczenia dalszych jeszcze, niewskazanych przez żadną ze stron, dowodów, ale kieruje się w tym własną oceną, czy zebrany w sprawie materiał jest dostateczny do jej rozstrzygnięcia. Możliwość dopuszczenia przez sąd dowodu niewskazanego przez strony nie oznacza, że sąd obowiązany jest zastąpić własnym działaniem beczynność strony.

(wyrok SN z 5.2.2002 r., I PKN 846/00, *Legalis*)

Wprowadzenie ustawą z 1.3.1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 189) zmiany w procesie cywilnym, w szczególności skreślenie przepisu art. 3 § 2 oraz zmiany treści art. 6 i 232 KPC oznaczają wprowadzenie w procesie dominacji zasady kontrydiktoryjności i odstąpienia od odpowiedzialności sądu orzekającego za rezultat postępowania dowodowego, którego dysponentem są strony.

(wyrok SN z 16.12.1997 r., II UKN 406/97, *Legalis*)

Szybkość rozpoznawania spraw (art. 6 KPC) nie może odbywać się kosztem niewyjaśnienia istotnych dla ich rozstrzygnięcia okoliczności (art. 3 § 2 KPC).

(wyrok SN z 22.9.1994 r., III CRN 30/94, *Legalis*)

Wykorzystanie możliwości uchylenia postanowienia (zarządzenia przewodniczącego) zaskarżonego oczywiście uzasadnionym zażaleniem i rozpoznanie sprawy – w miarę potrzeby – na nowo (art. 395 § 2 i art. 398 KPC) powinno być traktowane jako obowiązek sądu I instancji, gdyż przeciwdziała skutecznie przewlekaniu postępowania (art. 6 KPC).

(postanowienie SN z 6.11.1987 r., IV CZ 158/87, *Legalis*)

Zalecenia kierunkowe SN z 15.7.1974 r., Kw. Pr. 2/74 (OSNCP 1974, Nr 12, poz. 203) zwracają uwagę sądów na konieczność szybkiego i zgodnego z wymogami obowiązujących przepisów prawa rozpoznania spraw, należących do właściwości sądów, nie upoważniają jednak sądów do stosowania – w imię szybkości postępowania – uproszczeń pozostających w sprzeczności ze wspomnianymi przepisami i mogącymi wyrzucić niekorzystny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy w sposób zgodny z prawdą.

(wyrok SN z 19.5.1976 r., IV PRN 9/76, *Legalis*)

Artykuł 7. [Udział prokuratora]

Prokurator może żądać wszczęcia postępowania w każdej sprawie, jak również wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu, jeżeli według jego oceny wymaga tego ochrona praworządności, praw obywateli lub interesu społecznego. W sprawach niemajątkowych z zakresu prawa rodzinnego prokurator może wytaczać powództwa tylko w wypadkach wskazanych w ustawie.

Uprawnienia prokuratora w postępowaniu cywilnym

Uprawnienie prokuratora do wszczęcia postępowania cywilnego na podstawie art. 7 KPC legitymuje go również do zgłaszania na podstawie art. 57 KPC powództwa o ustalenie nieważności czynności prawnej (art. 189 KPC).

(wyrok SN z 2.8.2007 r., V CSK 109/07, *Legalis*)

Zobacz podobnie:

– wyrok SA we Wrocławiu z 1.3.2012 r., I ACa 111/12, *Legalis*.

Interes prawny prokuratora do zgłoszenia żądania ustalenia nieważności umowy

W sprawie o ustalenie nieważności umowy warunkiem zgłoszenia takiego żądania jest wykazanie przez powoda, również gdy jest nim prokurator, interesu prawnego w rozumieniu art. 189 KPC, który nie może być w tym wypadku utożsamiany z interesem społecznym, o jakim jest mowa w art. 7 i 57 KPC. Legitymacja z art. 7 i 57 KPC polega na tym, że akcja prokuratora ma na celu obronę interesu publicznego, nie jest to jednak równoznaczne z interesem prawnym w rozumieniu art. 189 KPC.

(*wyrok SN z 3.2.1999 r., III CKN 167/98, Legalis*)

Artykuł 9. [Zasada jawności]

§ 1. Rozpoznawanie spraw odbywa się jawnie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Strony i uczestnicy postępowania mają prawo przeglądać akta sprawy i otrzymywać odpisy, kopie lub wyciągi z tych akt. Treść protokołów i pism może być także udostępniana w postaci elektronicznej za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe (system teleinformatyczny) albo innego systemu teleinformatycznego służącego udostępnianiu tych protokołów lub pism.

§ 2. Strony i uczestnicy postępowania mają prawo do otrzymania z akt sprawy zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku, chyba że protokół został sporządzony wyłącznie pisemnie. Przewodniczący wydaje z akt sprawy zapis dźwięku, jeżeli wydaniu zapisu obrazu i dźwięku sprzeciwia się ważny interes publiczny lub prywatny.

§ 3. Jeżeli posiedzenie odbyło się przy drzwiach zamkniętych strony i uczestnicy postępowania mają prawo do otrzymania z akt sprawy jedynie zapisu dźwięku.

Ogłoszenie wyroku jako moment otwarcia terminu do złożenia wniosku o uzasadnienie

Wniosek złożony przez stronę przed terminem rozprawy apelacyjnej o doręczenie odpisu wyroku winien zostać potraktowany przez sąd jako wniosek o odpis w rozumieniu art. 9 § 1 KPC, gdyż zgodnie z art. 387 § 3 KPC złożenie wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem możliwe jest wyłącznie w terminie tygodniowym liczonym dopiero od chwili ogłoszenia sentencji orzeczenia. Orzeczenie z uzasadnieniem doręcza się wszak tylko tej stronie, która zażądała doręczenia w terminie tygodniowym od ogłoszenia sentencji. Decydujące znaczenie ma przy tym nie dzień (kalendarzowy, liczony od godziny 00:00 do godziny 24:00), w którym dokonano ogłoszenia orzeczenia, ale bezpośrednio chwila ogłoszenia sentencji orzeczenia.

(*postanowienie SN z 26.11.2012 r., III UZ 28/12, Legalis*)

Podstawa prawna wniosku o doręczenie wyroku oddalającego apelację wraz z uzasadnieniem

Przepis art. 9 KPC nie może stanowić podstawy żądania doręczenia wyroku z uzasadnieniem. Niewątpliwie stosownie do § 1 zd. 2 tego artykułu, strony i uczestnicy postępowania mają prawo otrzymywać odpisy, kopie lub wyciągi z akt, w tym odpisy wyroku i uzasadnienia, ale tego ostatniego tylko w przypadku, gdy zostało ono sporządzone, m.in. z urzędu lub na żądanie strony zgłoszone w trybie określonym w art. 387 § 3 KPC. Zgłoszenie wniosku w trybie art. 9 KPC nie wywołuje natomiast skutków procesowych i nie zastępuje wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem, obligującego sąd II instancji – po myśli art. 387 § 1 zd. 2 KPC – do sporządzenia uzasadnienia wyroku oddalającego apelację. Nawet doręczenie na podstawie art. 9 KPC odpisu wyroku ze sporządzonym uzasadnieniem nie otwiera drogi do wniesienia skargi kasacyjnej.

(*postanowienie SN z 25.4.2012 r., II UZ 15/12, Legalis*)

Prawo otrzymania w każdym czasie odpisu wyroku i sporządzonego uzasadnienia a prawo do wniesienia apelacji i kasacji

Na podstawie art. 9 KPC strona ma prawo otrzymać w każdym czasie odpis wyroku i sporządzonego uzasadnienia, niezależnie od uprawnienia otrzymania wyroku z uzasadnieniem sporządzonym na jej żądanie zgłoszone w terminie określonym w art. 328 § 1 lub art. 387 § 3 KPC. Doręczenie odpisu wyroku z uzasadnieniem na podstawie art. 9 KPC nie otwiera drogi do wniesienia apelacji lub kasacji. (*postanowienie SN z 12.9.2001 r., I PZ 59/01, Legalis*)

Odmowa przesłania pozwanemu na adres domowy całości akt sądowych

Odmowa przesłania pozwanej pracownicy na adres domowy całości akt sądowych nie narusza art. 9 KPC.

(*wyrok SN z 3.4.2001 r., I PKN 818/00, Legalis*)

Artykuł 9¹. [Utrwalanie czynności sądowych]

§ 1. Nie jest wymagane zezwolenie sądu na utrwalanie przez strony lub uczestników postępowania przebiegu posiedzeń i innych czynności sądowych, przy których są obecni, za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk.

§ 2. Strony i uczestnicy postępowania uprzedzają sąd o zamiarze utrwalenia przebiegu posiedzenia lub innej czynności sądowej za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk.

§ 3. Sąd zakazuje stronie lub uczestnikowi postępowania utrwalenia przebiegu posiedzenia lub innej czynności sądowej za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk, jeżeli posiedzenie lub jego część odbywa się przy drzwiach zamkniętych lub sprzeciwia się temu wzgląd na prawidłowość postępowania

Artykuł 10. [Ugoda sądowa]

W sprawach, w których zawarcie ugody jest dopuszczalne, sąd dąży w każdym stanie postępowania do ich ugodowego załatwienia, w szczególności przez nakłanianie stron do mediacji.

Strony ugody

Ugoda w toku procesu może być zawarta tylko między stronami. Oświadczenie woli osoby trzeciej nie stanowi podstawy umorzenia postępowania.

(*postanowienie SN z 28.1.2005 r., II CK 341/04, Legalis*)

Wyłączenie nowego stosunku prawnego

O ugodzie można mówić jedynie w sytuacji, gdy reguluje ona prawa i obowiązki stron (w celu usunięcia wątpliwości lub sporu) – przy czynieniu wzajemnych ustępstw – w ramach istniejącego już stosunku prawnego. Ugoda nie tworzy między stronami nowego stosunku prawnego.

(*wyrok SN z 4.2.2004 r., I CK 178/03, Legalis*)

Zastąpienie formy aktu notarialnego

Ugoda sądowa zastępuje formę aktu notarialnego zastrzeżoną w art. 158 KC.

(*postanowienie SN z 8.1.2002 r., I CKN 753/99, Legalis*)

Mieszany charakter ugody sądowej

Ugoda sądowa jest czynnością o mieszanym charakterze, a jej materialnoprawne skutki wyrażają się załatwieniem spornej między stronami sprawy, likwidując w ten sposób spór między nimi i regulując ich stosunek prawny.

(*wyrok SN z 31.3.2000 r., II CKN 753/98, Legalis*)

Uгода sądowa w zakresie jej skutków materialnoprawnych podlega przepisom o skuteczności oświadczenia woli i o wadach tych oświadczeń (art. 82–88 w zw. z art. 918 KC). Dlatego uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia, w następstwie którego nastąpiło umorzenie postępowania, jest dopuszczalne tylko w razie zajścia uzasadnionych przyczyn (np. w razie błędu, przymusu, podstępny).
(*postanowienie SN z 19.5.1998 r., II CKN 773/97, Legalis*)

Ocena dopuszczalności zawarcia ugody

Do zakończenia sporu ugodą nie jest potrzebne poprzedzenie jej postępowaniem dowodowym. Celem ugody jest skrócenie i zakończenie postępowania sądowego z chwilą jej zawarcia przed sądem. Nie wyłącza to obowiązku sądu wyjaśnienia okoliczności sprawy i związanych z nimi przesłanek ugody (art. 212 i 213 KPC) w granicach niezbędnych do prawidłowej oceny dopuszczalności jej zawarcia. Sąd przyjmuje jednak za prawdziwe oświadczenia stron o okolicznościach faktycznych sprawy, w takich granicach, w jakich nie budzą one uzasadnionych wątpliwości co do zgodności z rzeczywistym stanem rzeczy (por. teza III uchwały pełnego składu Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych SN z 20.12.1969 r., III PZP 43/69, Legalis Nr 1045522). W tym świetle postępowanie sądu I instancji było prawidłowe, a wyjście z propozycją ugody było nie tylko uprawnieniem, ale wręcz obowiązkiem przewodniczącego składu orzekającego (art. 10, art. 223 § 1 i art. 468 § 2 pkt KPC).
(*postanowienie SN z 6.7.1999 r., I PKN 200/99, Legalis*)

Dopuszczalne jest zawarcie ugody sądowej, na mocy której strony przekształcają rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia na rozwiązanie umowy o pracę w drodze porozumienia także bez zmiany daty rozwiązania umowy, jeżeli oświadczenie zakładu pracy o wcześniejszym rozwiązaniu tej umowy zostało skutecznie odwołane, a zawarcie ugody nie jest sprzeczne z prawem, zasadami współzycia społecznego i słusznym interesem stron.

(*uchwała SN z 17.10.1986 r., III PZP 60/86, Legalis*)

Ugody co do sposobu zarządzania nieruchomością, jak również o podział *quo usum*, są dopuszczalne, przedmiotem ich bowiem są prawa majątkowe, którymi współwłaściciele mogą dowolnie dysponować. Jednak treść postanowienia w tym przedmiocie musi być jasna i zrozumiała.

(*postanowienie SN z 20.2.1974 r., III CRN 361/73, Legalis*)

Artykuł 11. [Moc wyroków karnych]

Ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym. Jednak osoba, która nie była oskarżona, może powoływać się w postępowaniu cywilnym na wszelkie okoliczności wyłączające lub ograniczające jej odpowiedzialność cywilną.

Charakter związania sądu wyrokiem karnym

Moc wiążąca wyroku karnego w postępowaniu cywilnym

Jak wynika z treści art. 11 KPC, sąd w postępowaniu cywilnym związany jest wyłącznie ustaleniami wyroku karnego skazującego. Nie jest związany wyrokiem uniewinniającym ani – tym bardziej – prokuratorskim postanowieniem o umorzeniu postępowania.

(*wyrok SA w Krakowie z 19.11.2015 r., I ACa 1165/15, Legalis*)

Badanie czy w sprawie cywilnej ma zastosowanie art. 11 KPC obejmuje ocenę, czy występują łącznie wszystkie wskazane w tym przepisie elementy, jak też, czy popełnienie przestępstwa wpływa na dochodzone roszczenie.

(*wyrok SN z 13.12.2012 r., V CSK 25/12, Legalis*)